مجلهٔ پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت
شمارهٔ پیاپی ۷۵، پاییز و زمستان، سال۱۴۰۴
Journal of research on Issues of Education

مقاله علمی پژوهشی | http://isoedmag.ir | Research Article

صفحه ۱۶۷–۱۷۷

عنوان: بررسی نقش میانجی انطباق پذیری و پیوستگی خانواده در رابطه بین کیفیت روابط اجتماعی و مدرسه‌هراسی

محمد خالدیان*[۱]، مریم مهدی‌عراقی[۲] و ثریا خدادادی[۳]

چکیده

مدرسه هراسی یکی از مشکلات اساسی دانش آموزان دوره ابتدایی است و پژوهش حاضر نیز با درک این مهم با هدف بررسی نقش میانجی انطباق پذیری و پیوستگی خانواده در رابطه بین کیفیت روابط اجتماعی و مدرسه هراسی دانش آموزان دوره دوم ابتدایی به انجام رسید. این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی–همبستگی و مدل معادلات ساختاری بود. آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دوره دوم مقطع ابتدایی شهرستان جوانرود بود که در سال تحصیلی ۰۴–۱۴۰۳ در مجموعه آموزش‌وپرورش شهرستان جوانرود مشغول به تحصیل بودند. از بین این افراد ۲۱۰ نفر به روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند. داده‌های موردنیاز پژوهش با استفاده از پرسشنامه‌های مدرسه هراسی فیلیپس (۱۹۸۷)، کیفیت روابط اجتماعی بارخام و همکاران (۱۹۹۶) و انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده قربانی (۱۳۹۰) بود. داده‌های حاصل با استفاده از نرم‌افزار SMART PLS تجزیه‌وتحلیل شد. نتایج نشان داد مدل مفهومی مدرسه هراسی از روی کیفیت روابط اجتماعی با میانجی‌گری انطباق پذیری و پیوستگی خانواده از برازش مطلوبی برخوردار است. همچنین نتایج نشان داد که کیفیت روابط اجتماعی و انطباق پذیری و پیوستگی خانواده نقش مستقیم معناداری در مدرسه هراسی دارد دارد ($P<۰/۰۱$). بر اساس یافته‌های مذکور می‌توان گفت که مدرسه هراسی دانش آموزان تحت تأثیر عوامل بین فردی نظیر کیفیت رواب اجتماعی و نیز عوامل خانوادگی نظیر انطباق پذیری و پیوستگی خانواده قرار دارد و جهت رفع مشکلات مرتبط با مدرسه هراسی در میان دانش آموزان مذکور، باید به جملگی این عوامل توجه شود.

اطلاعات مربوط به مقاله

کلید واژگان
انطباق‌پذیری خانواده، پیوستگی خانواده، کیفیت روابط اجتماعی، مدرسه‌هراسی

[۱]. نویسنده مسئول: استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران khaledian12@pnu.ac.ir
[۲]. استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران. mmahdiaraghi@pnu.ac.ir
[۳]. گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران hasty.kayook@gmail.com

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

مقدمه

شخصیت شغلی و اجتماعی دانش‌آموزان در مدارس پرورش می‌یابد و وضعیت تحصیلی آن‌ها نقش مهمی در شرایط روانی– اجتماعی آنان بازی می‌کند به‌گونه‌ای که اغلب اختلالات و ناسازگاری‌های رفتاری پس‌ازاین دوران و دوران بزرگ‌سالی ناشی از کمبود توجه به دوران حساس کودکی و نوجوانی و عدم هدایت صحیح درروند رشد و تکامل روانی و تحصیلی است (رافینا و آستوتی[1]، ۲۰۲۴). این بی‌توجهی منجر به عدم سازش و انطباق با محیط و بروز انحرافات گوناگون در ابعاد مختلف برای کودکان می‌شود و توجه و شناسایی زودهنگام آن درخور اهمیت و توجه پژوهشگران، برنامه‌ریزان و روان‌شناسان می‌باشد (چوکلینگام، اسکینر، ملوین و یاپ[2]، ۲۰۲۳). یکی از مشکلاتی که در این دوران برای دانش‌آموزان حادث می‌شود و از شیوع نسبتاً بالایی نیز برخوردار است، مدرسه هراسی[3] است که پیامدهای نامطلوب زیادی برای رشد روانی– اجتماعی دانش‌آموزان به دنبال دارد (هاویک و اینگول[4]، ۲۰۲۱) و بررسی عوامل مؤثر بر آن همواره مورد توجه بوده است، هرچند ابهامات زیادی در این خصوص وجود دارد. لذا شناسایی عوامل مؤثر در وضعیت مدرسه هراسی دانش‌آموزان ابتدایی مسئله‌ای درخور توجه است.

مدرسه هراسی عبارتست از یک حالت اضطرابی که با مشخصه‌ها و علائمی نظیر پریشان شدن، تعریق بدن، تشویش و بی‌قراری در مدرسه و بروز علائم اضطراب جدایی شناخته می‌شود. مدرسه هراسی ممکن است ناشی از عزت‌نفس پایین یا ترس از شکست بالا و سایر عوامل روانی– اجتماعی یا خانوادگی باشد (گونزالز، کرنی، خیمنز–آیالا، سامارین، ویسنت و همکاران[5]، ۲۰۱۸). مدرسه هراسی شامل ۴ بعد است که در بعد نخست واکنش‌های جسمانی و فیزیولوژیک، در بعد دوم اضطراب از ارزیابی یا همان اضطراب امتحان، در بعد سوم عزت‌نفس پایین یا اعتمادبه‌نفس کم و فقدان آن و در بعد چهارم نیز مشکلات مرتبط با ابراز وجود در دانش‌آموزان مورد اشاره قرار گرفته است (کاربن و اسنت دل لیسز[6]، ۲۰۲۳). بر اساس یافته‌های ایکلند، بورنز، اوین، دی مارکینا و مک کولوم[7] (۲۰۲۲) از هر هفت دانش‌آموز در ایالات‌متحده یک نفر با غیبت مزمن دست‌وپنجه نرم می‌کند که یکی از علت‌های مهم آن مدرسه هراسی دانش‌آموزان به دلایل مختلف است؛ بنابراین باید اشاره کرد که مدرسه هراسی یک عامل خطر و زمینه‌ساز پیامدهای روانی–اجتماعی منفی است (اولاس و سیکر[8]، ۲۰۲۴). بیسواس و ساهو[9] (۲۰۲۳) نیز در پژوهشی اشاره می‌کنند که مدرسه هراسی با اختلالاتی نظیر افسردگی، مشکلات هیجانی و اضطراب‌های مزمن همبودی دارد. گرزیب و همکاران (۲۰۱۹) نیز مدر مطالعات خود نشان دادند که مدرسه هراسی نقش منفی در روابط اجتماعی کودکان دارد و با ضعف در روابط اجتماعی مرتبط است. چوکلینگام و همکاران (۲۰۲۳) نیز به تأثیر متقابل مدرسه هراسی و کاهش عزت‌نفس در یکدیگر اشاره‌کرده‌اند؛ بدین صررت که عزت‌نفس پایین عامل مدرسه هراسی به شمار می‌رود و خود مدرسه هراسی پیامدهایی نظیر کاهش عزت‌نفس و اختلال در روابط اجتماعی و بین فردی را به دنبال دارد؛ بر این اساس شناسایی عوامل مرتبط با مدرسه هراسی به جهت اثرات نامطلوب این معضل در میان کودکان، از اهمیت بالایی برخوردار است. عوامل خانوادگی یکی از مسائلی هستند که می‌توانند در مدرسه هراسی نقش داشته باشند، اما ابهامات زیادی در خصوص چندوچون نقش این پارامتر وجود دارد، خصوصاً علی‌رغم نقش قابل توجهی که کیفیت روابط اجتماعی[10] در سازگاری دانش آموزان با محیط‌هایی نظیر مدرسه دارد، به نقش این سازه در مدرسه هراسی کمتر توجه شده است.

درحالی که مدرسه هراسی ممکن است تحت تأثیر توانمندی‌ها و قابلیت‌های کودکان قرار داشته باشد؛ کیفیت روابط اجتماعی نیز به‌عنوان یک قابلیت مهم در همه انسان‌ها می‌تواند به سازگاری آن‌ها با محیط‌های اجتماعی جدید یاری رساند. کیفیت روابط اجتماعی عبارتست از قابلیت برقرار روابط مطلوب اجتماعی با دوستان، اطرافیان، خانواده و دیگرآن‌که موجب شکوفایی و دگرگونی سایر جنبه‌های شخصیتی می‌شود (رافینا و آستوتی، ۲۰۲۴). بروز اختلال یا وجود نقایص در روابط اجتماعی که در متون علمی تحت عنوان مشکلات روابط بین فردی[11] یا مشکلات اجتماعی رایج است، می‌تواند منجر به طیف وسیعی از رفتارهای بیمارگونه شود (دادومو، سالواتو، لاپوماردا، سیفیسی، مسینا و

[1]. Rafida & Astuti
[2]. Chockalingam, Skinner, Melvin & Yap
[3]. school phobia
[4]. Havik & Ingul
[5]. Gonzálvez, Kearney, Jiménez-Ayala, Sanmartín, Vicent, Inglés & García-Fernández
[6]. Carbone & Assante del Leccese
[7]. Eklund, Burns, Oyen, DeMarchena & McCollom
[8]. Ulaş & Seçer
[9]. Biswas & Sahoo
[10]. social relationships
[11]. interpersonal problems (IPP)

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

همکاران،۱ ۲۰۲۲). در زمینه کیفیت روابط اجتماعی شش بعد اصلی مطرح شده است که عبارت‌اند از: قاطعیت۲، مردم‌آمیزی۳، اطاعت‌پذیری۴، صمیمت۵، مسئولیت‌پذیری۶ و مهارگری۷ (بشارت، محمدمهر، پوربهلول و عزیزی، ۱۳۹۱). برخی از محققان به شکل افراطی بر این عقیده هستند که پریشانی روانی و شکست‌های عاطفی و رفتاری زمانی رخ می‌دهد که کیفیت روابط اجتماعی به حدی پایین آمده باشد که با شکست مواجه شود (سوبیاکن، ابراهیم، هوفارت، مانسن و جانسون۸، ۲۰۲۳). ازآنجایی‌که افراد در اهداف بین فردی خود متفاوت هستند، انواع مختلف مشکلات بین فردی باعث تسریع رفتار ناسازگارانه برای افراد مختلف می‌شود، نتایج تحقیقات در این زمینه نشان داده است که بسیاری از افراد در برقراری و حفظ روابط دوستانه و صمیمانه با یکدیگر مشکل دارند که بیشترین آسیب را به افراد و سازگاری آن‌ها با جامعه وارد می‌کند (اسکیبیراس و فامیر۹، ۲۰۲۴). هنگامی‌که فرد از کیفیت روابط اجتماعی بالایی برخوردار است می‌تواند احساس خویش را به‌طور کارآمد برای دیگران بیان کند، احساس و عواطف دیگران و رفتارهای اجتماعی آنان را ادراک نموده و با آن‌ها ارتباط مناسبی برقرار نماید و در غلبه بر مشکلات و چالش‌ها۱۰ به‌صورت کارآمد توانمند باشد (وی، شی، مک لئود و یانگ۱۱، ۲۰۲۲). این قابلیت اثرات زیادی در بهزیستی و سلامت ذهنی و اجتماعی (رافینا و آستوتی، ۲۰۲۴)، کاهش پرخاشگری و رفتارهای قلدرانه و ارتقای عزت‌نفس (دی‌سوزا، پیکسوتو و کروز، ۲۰۲۳)، ارتقای کیفیت روابط بین فردی و گوش دادن فعالانه (سوبیاکن و همکاران، ۲۰۲۳)، بهبود کیفیت روابط اجتماعی و کاهش اضطراب اجتماعی (اسکیبیراس و فامیر، ۲۰۲۴). همان‌گونه که مشاهده می‌شود این توانمندی‌ها می‌توانند بر طیف وسیعی از مسائل روانی، شناختی، اجتماعی و هیجانی اثرگذار باشد و نقش آن بر مدرسه هراسی نیز دور از تصور نیست؛ بر این اساس بررسی نقش کیفیت روابط اجتماعی در مدرسه هراسی به‌عنوان یکی از اهداف پژوهش حاضر به شمار می‌رود.

ازدیگر سو باید اشاره کرد که کیفیت روابط اجتماعی الزاماً نمی‌تواند منجر به سازگاری دانش آموزان با محیط مدرسه شود و کارکرد آن به عوامل دیگری نیز بستگی دارد که از آن جمله می‌توان به نقش شرایط خانوادگی اشاره کرد. خصوصاً به نقش انطباق‌پذیری و پیوستگی خانوادگی۱۲ در این حوزه چندان پرداخته نشده است، درحالی‌که به بیان محققین این سازه این حوزه می‌تواند نقش قابل‌توجهی در شناسایی ریشه مشکلات کودکان و نوجوانان در خانواده داشته باشد (اسپیتز و استینهوزن۱۳، ۲۰۲۳). باید گفت که خانواده بخشی از روابط انسانی و عنصری از آن است که از یک‌سو به عوامل مرتبط با محیط مانند جامعه، طبیعت و تاریخ مرتبط است و از سوی دیگر شامل انواع نظام‌هایی است که روابط مختلف نزدیک در جامعه را در برمی‌گیرد (اولاس و سیکر، ۲۰۲۴). روابطی نظیر روابط بین زن و شوهر، پدر و فرزندان، مادر و فرزندان و سایر روابط که همگی نقش غیرقابل‌انکاری در رشد و پرورش فکری و اخلاقی اعضای خانواده و نهایتاً جامعه دارند؛ بنابراین رفتار هر یک از اعضای خانواده تابعی از کل نظام خانواده و نظام‌های گسترده‌تر مرتبط با آن و نیز سایر اعضای آن خانواده است (زیراک و گرودون–شالک۱۴، ۲۰۲۳). در نگاه به هر خانواده توجه به این چهارعنصر یعنی ساختار، رابطه یا ارتباط، اطلاعات و عملکرد ماهیت وجودی آن خانواده و عملکرد کلی آن را روشن می‌کند و خانواده سالم را از خانواده ناسالم و یا مختل متمایز می‌سازد. خانواده‌ای که در ساختار دچار گسست است (مثلاً زن و شوهر از هم جداشده‌اند)، روابط غیر انطباقی است (کودکی درس نمی‌خواند یا یکی از نوجوانان معتاد شده است) و تبادل اطلاعات در آن با مشکل روبه‌روست (خواسته‌ها به‌وضوح بیان نمی‌شود و یا تبادل کلامی در سطح حداقل ممکن است) حتماً از عملکرد سالم و سازنده بی‌بهره خواهد بود. به‌عبارت‌دیگر سیستم آن از هماهنگی و سازمان‌یافتگی لازم محروم است (معتمدی، ۱۴۰۱). در چنین شرایطی است که سخن از انطباق‌پذیری و پیوستگی خانوادگی ساختار خانواده به میان می‌آید. این مدل نخستین بار توسط اولسون۱۵ (۱۹۹۴) طرح گردید.

---

1. Dadomo, Salvato, Lapomarda, Ciftci, Messina & et al.
2. assertiveness
3. sociability
4. submissiveness
5. intimacy
6. responsibility
7. controlling
8. Solbakken, Ebrahimi, Hoffart, Monsen & Johnson
9. Sciberas & Fournier
10. Challenges
11. Wei, Shi, MacLeod & Yang
12. family adaptability and cohesion
13. Spitz, & Steinhausen
14. Zerach & Gordon-Shalev
15. olson

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

اولسون (۲۰۱۱) معتقد است که انطباق‌پذیری یا سازگاری و انسجام یا پیوستگی خانواده دو بعد مهم در سلامت خانواده هستند. ازنظر او این دو بعد، یک مدل را تشکیل می‌دهند که نام مدل مدور ترکیبی۱ را بر آن نهاده است. انطباق‌پذیری و انعطاف‌پذیری به معنای همان قابلیت تغییرپذیری خانواده در قوانین، نقش‌ها، میزان کنترل و انضباط و ... اشاره دارد. در مقابل پیوستگی و انسجام خانواده نیز به پیوند و تعامل خانواده با یکدیگر و همان مسائل ارتباطی، روابط بین والدین و والدین و فرزندان و مقدار و کیفیت این تعاملات اشاره دارد. همچنین پارامترهایی نظیر علایق مشترک، چگونگی گذراندن اوقات فراغت و میزان پیوستگی اعضای خانواده به یکدیگر را نیز نشان می‌دهد (اولسون، ۲۰۱۱؛ جیانگ۲، ۲۰۲۲). انطباق‌پذیری و پیوستگی خانوادگی نقش مهمی در وضعیت روان‌شناختی اعضای خانواده ایفا می‌کند و مطابق یافته‌های پژوهشی بر سازه‌هایی نظیر رفتارهای مثبت والدین و فرزندان (اسپیتز و استینهوزن، ۲۰۲۳)، خودکارآمدی مسیر تحصیلی و شغلی اعضای خانواده (جیانگ، ۲۰۲۲)، مدیریت استرس‌های والدینی و اضطراب‌های روزمره (زیراک و گرودون–شالک، ۲۰۲۳) و کاهش اضطراب اجتماعی (یانهوی و هانگ۳، ۲۰۲۳) دارد. همچنین بشرپور و حیدری (۲۰۲۲) در پژوهشی نشان دادند که انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده نقش قابل‌توجهی در سازگاری با مدرسه و درگیری آموزشی دارد؛ بنابراین با توجه به نقش انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده در مدیریت اضطراب و استرس‌های مختلف و نیز سازگاری با مدرسه، می‌توان از نقش این سازه در مدرسه هراسی۴ نیز سخن به میان آورد؛ چراکه این سازه می‌تواند در مدیریت هیجان‌های تحصیلی اثرگذار باشد (جیانگ، ۲۰۲۲) و مدرسه هراسی نیز به‌عنوان یک هیجان منفی تحصیلی می‌تواند تحت تأثیر این سازه قرار گیرد. حال‌آنکه این مهم چندان مورد توجه محققین این حوزه قرار نگرفته است.

درمجموع باید اشاره کرد که مدرسه هراسی و امتناع از مدرسه مشکل پیچیده‌ای است که به مشکل در حضور یا ماندن در مدرسه به دلیل ناراحتی عاطفی در مورد حضور اشاره دارد. علیرغم اینکه وقوع آن با پیامدهای منفی همراه است، بسیاری از آنها به گزینه های درمانی فعلی پاسخ نمی‌دهند. علت این مسئله از نظر چوکلینگام و همکاران (۲۰۲۳) این است که علی‌رغم نقش کلیدی عوامل خانوادگی و والدینی در این خصوص، تحقیقات کمی به چندوچون آن پرداخته‌اند. تحقیقات جدید نظیر پژوهش‌های اولاس و سیکر (۲۰۲۴) نیز بیان می‌دارند که علی‌رغم نقش عوامل خوانوادگی در مدرسه هراسی، مدل پژوهشی مدونی در انی حوزه وجود ندارد و ضعف پژوهشی در این خصوص مشهود است. از دیگر سو، بیسواس و ساهو۵ (۲۰۲۳) نیز بیان می‌دارند که قابلیت‌های روانی– اجتماعی دانش آموزان در سازگاری با مدرسه در گرو شرایط مناسب خانوادگی قرار دارد که از حیث پژوهشی مغفول واقع شده است.

بنابراین چنان که مشاهده می‌شود خلاء بارز پژوهشی در این حوزه مشاهده می‌شود به نحوی که تحقیقات پیشین نتوانسته‌اند نقش کیفیت روابط اجتماعی دانش آموزان را به طور کامل در مدرسه هراسی آنان شناسایی کنند و نتایج بهبود مهارت‌های این افراد در این حوزه چندان روشن نیست. از دیگر سو، انطباق پذیری و پیوستگی خانواده به عنوان شاخصی مهم در حوزه مطالعات خانواده، به کمترین شکل ممکن در این زمینه مورد توجه قرار گرفته است و نقش آن در این رابطه چندان روشن نیست. حال آنکه شناسایی نقش میانی‌گرانه انطباق پذیری و پیوستگی خانواده در این خصوص می‌تواند راهگشای برنامه‌ریزی‌های آتی در این خصوص باشد و پژوهش حاضر با درک این شکاف پژوهشی به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا انطباق پذیری و پیوستگی خانواده نقش میانجی‌گرانه معناداری در رابطه بین کیفیت روابط اجتماعی و مدرسه هراسی دانش آموزان دوره دوم ابتدایی دارد؟

روش

روش پژوهش توصیفی– همبستگی و مدل یابی معادلات ساختاری می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دوره دوم مقطع ابتدایی شهرستان جوانرود بود که در سال تحصیلی ۰۴–۱۴۰۳ در مجموعه آموزش‌وپرورش شهرستان جوانرود در یکی از مدارس شهری یا روستایی مشغول به کار بودند که بنابر اعلام آموزش‌وپرورش شهرستان تعداد این افراد حدود ۴۰۰۰ نفر بود. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول تعیین حجم نمونه بر اساس ابعاد پژوهش استفاده شد که در کتاب معادلات ساختاری حبیبی و کلاهی (۱۴۰۳) توصیه شده است و مطابق این فرمول به ازای هر بعد باید ۱۶ نفر نمونه گرفته شود و مجموع آن به علاوه ۵ شود که بر این اساس و با توجه به اینکه ابعاد

[1]. circumplex model
[2]. Jiang
[3]. Yunhui & Hong
[4]. school phobia
[5]. Biswas & Sahoo

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

متغیرهای پژوهش پیش‌رو ۱۲ بعد است تعداد کلی نمونه حداقل باید برابر با ۱۹۷ نفر باشد اما به جهت احتمال پرسشنامه‌های مخدوش این تعداد به ۲۱۰ نفر افزایش یافت:

A*A+=?

۱۲*۱۶+۵=۱۹۷

در این پژوهش با استفاده از روش در دسترس و بر اساس تمایل دانش آموزان به همکاری، ۲۱۰ نفر مورد بررسی قرار گرفتند. در انجام اعمال آماری و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی و روش های آماری مدل معادلات ساختاری و ضریب همبستگی به وسیله نسخه ۴ نرم‌افزار اسمارت پی ال اس استفاده شد.

ابزار

الف) مقیاس مدرسه‌هراسی: این پرسشنامه توسط فیلیپس در سال ۱۹۷۸ طراحی و ساخته شد که نسخه‌ی اصلی آن ۷۴ ماده دارد که در هنجاریابی‌های بعدی تعداد سوالات به ۶۵ ماده کاهش یافته است. مقیاس مدرسه هراسی فلیپس، ۴ زمینه ترس از ابراز وجود سؤالات ۱۸ تا ۳۵، اضطراب امتحان سؤالات ۱ تا ۱۷، فقدان اعتماد به نفس سؤالات ۳۶ تا ۵۰ و واکنش های فیزیولوژیک سؤالات ۵۱ تا ۶۵ را مورد اندازه گیری قرار می‌دهد. ابوالمعالی و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی تحت عنوان «پایا سازی، اعتباریابی و هنجاریابی مقیاس اضطراب مدرسه » تعداد سؤالات آن را به ۶۵ ماده کاهش داده اند. لذا پرسشنامه ای که در این تحقیق استفاده شد، ۶۵ ماده داشت که آزمودنی به صورت بله، خیر و گاهی اوقات به آنها پاسخ داده، نمره کل وی از جمع نمرات هر سؤال به دست آمده است. نمره فرد در هر سوال در صورت پاسخ بلی ۲، گاهی اوقات ۱ و پاسخ خیر صفر می‌باشد. ابوالمعالی و همکاران (۱۳۹۰) با توجه به شواهد سه گانه اعتبار صوری، ملاکی هم زمان و اعتبار سازه، روایی این آزمون را تأیید و پایایی آن را ۰/۹۳ محاسبه کرده اند. در پژوهش بهمن، کیامنش و ابوالمعالی (۱۳۹۲) برای محاسبه پایایی از روش بازآزمایی استفاده شد. بدین ترتیب که آزمون مقدماتی ابتدا به روی ۶۰ دانش آموز پایه چهارم (مشابه با نمونه پژوهش انجام شد و پس از گذشت ۳ هفته، آزمون دوم، مجددا بر روی همان گروه اجرا گردید. با استفاده از همبستگی پیرسون در روش بازآزمایی، میزان پایایی کل ۰/۸۰ دست آمد. همچنین با استفاده از آلفای کرونباخ، پایایی هر یک از خرده آزمونها مشخص شد که به ترتیب ترس از ابراز وجود، ۸۰ صدم، اضطراب امتحان ۸۷ صدم، فقدان اعتماد به نفس ۷۰/۳ صدم و واکنشهای فیزیولوژیک ۷۸/۱ صدم پایایی داشتند (نقل از بهمن و همکاران، ۱۳۹۲).

ب) پرسشنامه کیفیت روابط‌اجتماعی: این ابزار توسط بارخام، هاردی و استارتاپ[1] (۱۹۹۶) به‌عنوان یک نسخه کوتاه از فرم اصلی (فرم ۱۲۷ سؤالی) به‌منظور استفاده بالینی تهیه گردید. این مقیاس دارای ۶ مؤلفه: صراحت و مردم‌آمیزی- گشودگی- در نظر گرفتن دیگران- عدم پرخاشگری- حمایت گری و مشارکت- عدم وابستگی افراطی و ۳۲ سؤال است که کیفیت روابط اجتماعی را می‌سنجد و برای جمعیت ۹ سال و بالاتر قابل‌استفاده است. بارخام و همکاران (۱۹۹۶) روایی و پایایی مطلوبی برای این مقیاس گزارش کرده‌اند. در ایران نیز فتح و همکاران (۱۳۹۲) روایی صوری ابزار مذکور را با استفاده ازنظر افراد صاحب‌نظر در این حوزه مورد تائید قرار داده‌اند. همچنین این محققین با استخراج شش بعد و با استفاده از روش رواسازی تحلیل عاملی، روایی پرسشنامه مذکور را در جمعیت ایرانی مورد تائید قرار داده‌اند و پایایی ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل صراحت و مردم‌آمیزی، گشودگی، در نظر گرفتن دیگران، پرخاشگری، حمایت گری و مشارکت و وابستگی به ترتیب بالای ۰/۷۲ گزارش نموده‌اند. ضریب پایایی کلی نیز ۰/۷۸ گزارش شده است. همچنین روایی سازه این مقیاس نیز با به دست آمدن شش خرده مؤلفه صراحت و مردم‌آمیزی- گشودگی- در نظر گرفتن دیگران- عدم پرخاشگری- حمایت گری و مشارکت- عدم وابستگی افراطی، مطلوب گزارش شده است (فتح و همکاران، ۱۳۹۲).

ج) پرسشنامه انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده: پرسشنامه استاندارد ارزیابی انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده، توسط قربانی (۱۳۹۰) طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۴۰ سؤال و دو مؤلفه می‌باشد و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت با سؤالاتی مانند (اعضای خانواده از یکدیگر کمک می‌گیرند.) به سنجش ارزیابی انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده می‌پردازد. یک ابزار ۴۰ سؤالی است که سنجش دو بعد عمده عملکرد خانواده، یعنی همبستگی (۲۱-۴۰) و انطباق‌پذیری (۱-۲۰) تدوین شده است. این مقیاس بر اساس الگوی حلقوی پیچیده عملکرد

[1]. Barkham, Hardy & Startup

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

خانواده ساخته شده است. هنجار این مقیاس برای خانواده‌ها، کودکان و نوجوانان و زوج‌های جوانی که در مراحل گوناگون چرخه زندگی هستند به‌دست‌آمده است. در پژوهش قربانی (۱۳۹۲) روایی این مقیاس به روش صوری و محتوایی مورد تأیید قرار گرفت. همچنین برای این پرسشنامه پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۷ برآورد شد. «مقیاس ارزیابی انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده» با آلفای ۰/۸۸ برای کل ابزار، آلفای ۰/۷۷ برای «همبستگی» خانواده، و آلفای ۰/۷۲ برای «انطباق‌پذیری» خانواده، از یک همسانی درونی نسبتاً خوب برخورداراست، اما ضرایب همبستگی در بازآزمایی «مقیاس ارزیابی انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده» برای «پیوستگی» خانواده ۰/۸۳ و برای «انطباق‌پذیری» خانواده ۰/۸۰ بود که نشان‌دهنده ثبات بسیار خوبی است.

یافته‌ها

شاخص‌های دموگرافیک نمونه در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱ متغیرهای جمعیت شناختی

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
جنسیت	پسر	۱۰۵	٪۵۰
	دختر	۱۰۵	٪۵۰
پایه تحصیلی	چهارم	۵۹	٪۲۸
	پنجم	۷۸	٪۳۷
	ششم	۷۴	٪۳۵
سن	۹	۵۰	٪۲۴
	۱۰	۲۱	٪۱۰
	۱۱	۶۹	٪۳۳
	۱۲	۲۵	٪۱۲
	۱۳	۴۴	٪۲۱

بر اساس شاخص‌های چولگی و کشیدگی و نتایج Z، تمامی متغیرها نرمال هستند. این نشان می‌دهد که توزیع نمرات این متغیرها به طور کلی از توزیع نرمال تبعیت می‌کند، و بنابراین می‌توان از روش‌های آماری که به فرض نرمال بودن داده‌ها متکی هستند، استفاده کرد. به دلیل نرمال بودن داده‌ها، برای تحلیل نهایی و بررسی مدل و فرضیه‌ها از روش کوواریانس محور با تخمین حداقل مربعات معمولی(OLS) استفاده شده است. در شکل ذیل مدل در حالت تخمین ضرایب استاندارد ارائه شده است.

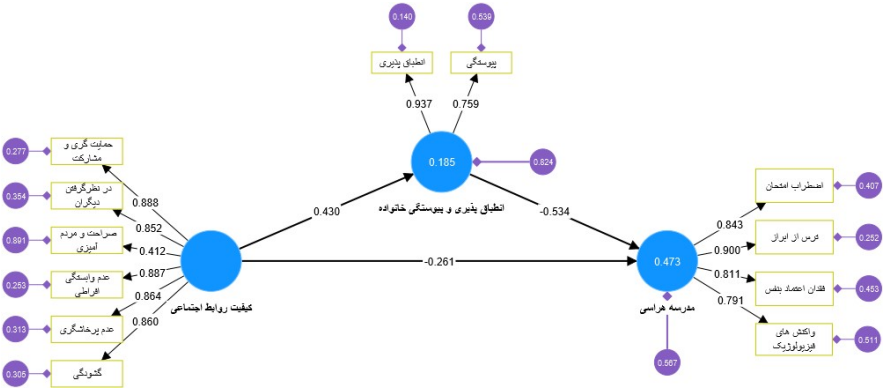

شکل ۱–مدل در حالت تخمین ضرایب استاندارد

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

در ادامه نیز مدل در حالت تخمین ضرایب معناداری قابل مشاهده است.

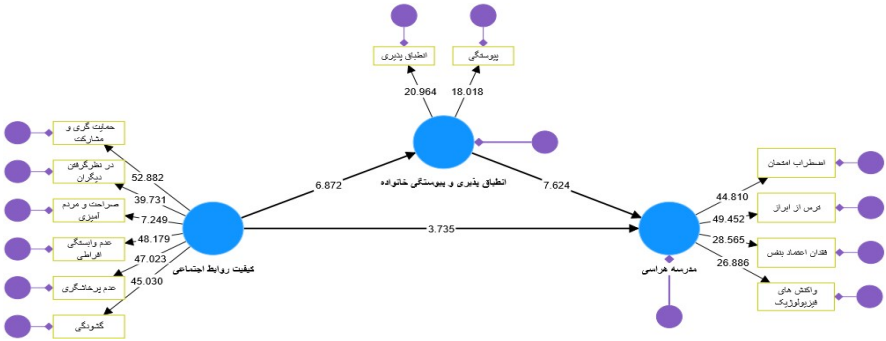

شکل ۲: مدل در حالت تخمین ضرایب معناداری

مدل ۲ در واقع تمامی معادلات اندازه گیری (بارهای عاملی و ضرایب مسیر) را با استفاده از آماره t، آزمون می‌کند. بر طبق این مدل، بار عاملی در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار می‌باشد اگر مقدار آماره‌ی t خارج بازه ۱/۹۶- تا ۱/۹۶+ قرار گیرد.

جدول ۲: شاخص‌های برازش مدل

شاخص‌های برازش مدل		مقدار برآورد شده	حد مجاز
کای دو	Chi-square	۷۸،۸۸۱	–
درجه آزادی	Degrees of freedom	۵۱	–
سطح معناداری	P value	۰،۰۰۷	–
کای دو بر درجه آزادی	ChiSqr/df	۱،۵۴۷	<۳
ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد شده	RMSEA	۰،۰۵۱	<۰.۱
کران پایین	RMSEA LOW 90% CI	۰،۰۲۷	–
کران بالا	RMSEA HIGH 90% CI	۰،۰۷۲	–
نیکویی برازش	GFI	۰،۹۴۶	>۰.۸
نیکویی برازش تعدیل یافته	AGFI	۰،۹۱۸	>۰.۸
برازندگی نرم شده	NFI	۰،۹۵۷	>۰.۹
برازندگی نرم نشده	TLI	۰،۹۸	>۰.۹
برازندگی تطبیقی	CFI	۰،۹۸۴	>۰.۹

در مجموع می‌توان گفت مطلوب بودن همه شاخص‌های برازش مدل نشان‌دهنده آن است که مدل مفروض شما به‌طور کامل و دقیق داده‌های تحقیق را توضیح داده است. این موضوع اعتبار نتایج به‌دست‌آمده از مدل را بالا می‌برد و نشان می‌دهد که فرضیه‌ها و روابط بین متغیرها به‌درستی تعریف شده‌اند. علاوه بر این، توانایی مدل در توجیه داده‌ها می‌تواند اطمینان دهد که ساختار تئوریکی و مفهومی پژوهش با دنیای واقعی همخوانی دارد.

جدول ۳: نتایج معادلات ساختاری و شاخص‌های کیفیت معادلات ساختاری

فرضیات (اثرات مستقیم)	معادلات ساختاری			کیفیت معادلات ساختاری	
				ضریب تعیین	
	بتا	t	سطح معناداری	R۲	شدت
کیفیت روابط اجتماعی <- انطباق پذیری و پیوستگی خانواده	۰،۴۳	۶،۸۷۲	۰،۰۰۱	۰،۱۸۵	متوسط
کیفیت روابط اجتماعی <- مدرسه هراسی	۰،۲۶۱-	۳،۷۳۵-	۰،۰۰۱	۰،۴۷۳	قوی
انطباق پذیری و پیوستگی خانواده <- مدرسه هراسی	۰،۵۳۴-	۷،۶۲۴-	۰،۰۰۱		

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

یکی از معیارهای ارزیابی درونی مدل، ضریب تعیین (R^2) و ضریب تعیین تعدیل شده (R^2adj) می‌باشد. ضریب تعیین (R^2) واریانس توضیحی یک متغیر درونزا را نسبت به واریانس کل آن توسط متغیرهای برونزا اندازه‌گیری می‌کند. برای این شاخص مقادیر بزرگ‌تر از ۰/۶۷ قوی، بزرگ‌تر از ۰/۳۳ متوسط و کمتر از ۰/۱۹ ضعیف تلقی می‌شود. در واقع این ضریب نشان می‌دهد متغیر یا متغیرهای مستقل چند درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند. بر این اساس می‌توان گفت کیفیت روابط اجتماعی به تنهایی ۱۹٪ از تغییرات انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده را توضیح داده است. کیفیت روابط اجتماعی و انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده روی هم رفته ۴۷ درصد از تغییرات مدرسه هراسی را توضیح داده اند.

جدول ۴: نتایج آزمون سوبل و بوت استرپ برای اثر متغیر میانجی

فرضیه میانجی (اثرات غیر مستقیم)	بوت استرپ		آزمون سوبل	
	بتا	T	آماره سوبل	سطح معناداری
کیفیت روابط اجتماعی -> انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده -> مدرسه هراسی	۰,۲۳-	۴,۶۲۶-	۴,۵۷۳	۰,۰۰۱

یافته‌ها نشان می‌دهد که انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده به‌عنوان یک میانجی، رابطه بین کیفیت روابط اجتماعی و مدرسه هراسی را تقویت می‌کند. ضریب بتا برای این رابطه ۰,۲۳- و مقدار t برابر با ۴,۶۲۶- است. آزمون سوبل با آماره ۴,۵۷۳ و سطح معناداری ۰,۰۰۱ نشان می‌دهد که این اثر غیرمستقیم معنادار است. بنابراین، فرضیه تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی انطباق پذیری و پیوستگی خانواده در رابطه بین کیفیت روابط اجتماعی و مدرسه‌هراسی دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی بود کهیافته‌ها نشان داد که انطباق‌پذیری و پیوستگی خانواده به‌عنوان یک میانجی، رابطه بین کیفیت روابط اجتماعی و مدرسه هراسی را تقویت می‌کند. ضریب بتا برای این رابطه نیز آزمون سوبل نیز نشان می‌دهد که این اثر غیرمستقیم معنادار است. بنابراین، فرضیه تأیید می‌شود.

یافته حاصله با نتایج مطالعات اولاس و سیکر (۲۰۲۴) همسو است که روابط خانوادگی و اجتماعی را در مدرسه هراسی مؤثر دانسته‌اند. گرزیب و هممکاران (۲۰۲۴) نیز عوامل خانوادگی را در این خصوص مؤثر می‌دانند که با این یاتفه پژوهش همخوانی دارد. یافته مذکور همچنین تاحدودی همسو با نتایج پژوهش‌های هاویک و اینگول (۲۰۲۱) است که عوامل متعدد فردی و اجتماعی را در مدرسه هراسی مؤثر دانسته‌اند. ایکلند و همکاران (۲۰۲۲)، ناگ (۲۰۲۱)، دلفان (۱۴۰۲) و جعفرزاده داشبلاغ و همکاران (۱۴۰۲) است نیز کیفیت روابط بین فردی دانش آموزان را در مدرسه هراسی مؤثر دانسته‌اند که با بخش‌هایی از این یافته تحقیق همسویی دارد. همچنین این یافته تحقیق با نتایج پژوهش‌های جیانگ (۲۰۲۲) و زیراک و گرودون–شالک (۲۰۲۳) همسو است که دریافتند مدرسه هراسی تحت تأثیر عناصر خانوادگی قرار دارد. خداکرمی درویشعلی (۱۴۰۰) و اسپیتز و استینهوزن (۲۰۲۳) نیز تعاملات والدین و فرزندان و ساختارهای خانوادگی را بر اضطراب و هراس‌های کودکان مؤثر دانسته‌اند که با این یافته پژوهشی همسویی دارد..

در تبیین این یافته باید اذعان داشت که کیفیت مناسب روابط اجتماعی در کنار انطباق پذیری و پیوستگی خانوادگی عواملی هستند که انرژی فرزندان را در مواجهه با مشکلات و مسائل و چالش‌های مدرسه به حداکثر می‌رساند. زمانی که دانش آموزان از کیفیت روابط اجتماعی مناسبی برخوردار هستند، منابع حمایتی لازم را از محیط اطراف و جامعه‌ی پیرامون خویش دریافت می‌کنند که در رویارویی آنان با ترس و هراس‌های اجتماعی تأثیرگذار است (دادومو و همکاران، ۲۰۲۲). این درحالی است که انطباق پذیری و پیوستگی خانوادگی ضعیف در خانواده منجر به کاهش توانمندی‌های فرزندان در مواجهه با چالش‌های پیش‌روی آن‌ها در محیط‌های اجتماعی نظیر مدرسه می‌شود (سوبیاکن و همکاران، ۲۰۲۳) و نهایتاً مدرسه هراسی نیز می‌تواند به عنوان یکی از پیامدهای این شرایط به شمار رود.

همچنین در تبیین یافته حاصله می‌توان گفت زمانی که دانش‌آموزان از کیفیت روابط اجتماعی بالایی برخوردار هستند راحت‌تر به محیط‌های مختلف اجتماعی می‌روند و این مسئله آن‌ها را با محیط‌های اجتماعی مختلف آشنا می‌سازد. این آشناسازی با محیط‌های اجتماعی مختلف کمک می‌کند تا کودکان در یک چرخه مطلوب، روابط اجتماعی مناسبی را بیاموزند و آن‌ها را قادر می‌سازد تا بتوانند بدون استرس به سایر اماکن اجتماعی نظیر مدرسه وارد شوند که طبعاً می‌تواند مدرسه هراسی آن‌ها را تا حد زیادی کاهش دهد. مانتی و همکاران (۲۰۱۹) در این خصوص بیان می‌دارند که اغلب ناسازگاری‌های اجتماعی کودکان ناشی از عدم تجربه حضور در جوامع مختلف است به گونه‌ای که کودکان

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

کم‌تجربه در روابط اجتماعی همواره ترس و اضطراب ورود به محیط‌های جدید را دارا هستند و این مسئله به بروز تنش‌های ارتباطی و هراس از محیط‌هایی نظیر مدرسه منجر می‌شود.

از دیگر سو باید اشاره کرد که انطباق پذیری و پیوستگی خانوادگی ضعیف یکی از عواملی است که باعث می‌شود والدین فرزندان خود و روابط اجتماعی آن‌ها را محدود سازند که این محدودسازی ارتباطی باعث کاهش اعتماد به نفس آن‌ها در مواجهه با افراد و محیط‌های جدید می‌شود که خود به عنوان یکی از ریشه‌های مدرسه هراسی به شمار می‌رود. همچنین انطباق پذیری و پیوستگی خانوادگی نامناسب منجر به کاهش مهارت‌های فرزندپروری در والدین و بروز چالش‌های متعدد فرزندپروری، پرخاشگری و رفتارهای نامناسب از سوی والدین و حتی کودک آزاری می‌شود (یانهوی و هانگ، ۲۰۲۳). این شرایط منجر به کاهش اعتماد به نفس کودکان می‌شود که موفقیت در محیط‌های جدید نظیر مدرسه را کاهش می‌دهد و منجر به بروز آسیب‌هایی نظیر مدرسه هراسی می‌شود، بنابراین باید گفت که احتمالاً خانواده نقشی زیربنایی در این خصوص بازی می‌کند و نهایتاً تبعات یک سیستم خانوادگی نامطلوب و انطباق‌پذیری و پیوستگی‌خانوادگی ضعیف آن، کاهش قابلیت-های اجتماعی و نهایتاً بروز مدرسه‌هراسی خواهد بود و بر این اساس است که انطباق‌پذیری و پیوستگی‌خانواده در رابطه کیفیت روابط‌اجتماعی با مدرسه‌هراسی نقش میانجی‌گرانه معناداری خواهد داشت.

منابع

بشارت، محمدعلی؛ گنجی، پویش. (۱۳۹۱). نقش تعدیل کننده سبک های دلبستگی در رابطه بین ناگویی هیجانی و رضایت زناشویی. *مجله اصول بهداشت روانی*، سال ۱۴(۵۶)، ۳۲۴-۳۳۵.

بهمن، بهاره؛ کیامنش، علیرضا و ابوالمعالی، خدیجه. (۱۳۹۲). مقایسه اضطراب مدرسه و مولفه های آن در دانش آموزان پایه چهارم در دو سیستم ارزشیابی سنتی و توصیفی. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۰(۱۲)، ۹۳-۱۰۷.

جعفرزاده داشبلاغ، حسن؛ همتی، بابک؛ معراجی، ناهید؛ فخرذاکری، نادر. (۱۴۰۲). تعیین نقش الگوهای روابطی و سبک های اسنادی والدین در پیش‌بینی مدرسه‌هراسی و اضطراب‌امتحان دانش‌آموزان، *فصلنامه روان شناسی مدرسه*، ۱۲(۱)، ۲۰-۳۳.

خداکرمی درویشعلی، سحر. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر مدرسه هراسی در کودکان ابتدایی. *پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در ایران*، ۱۱(۱)، ۷۴۳-۷۵۰.

دلفان، مریم. (۱۴۰۲). دلایل استرس در بین دانش‌آموزان دوره ابتدایی، *فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۷(۹۸)، ۵۰۳-۵۱۸.

فتح، نجمه؛ آزادفلاح، پرویز؛ رسول زاده طباطبایی، کاظم؛ و رحیمی، چنگیز. (۱۳۹۲). روایی و اعتبار پرسشنامه مشکلات بین فردی (***IIP-۳۲***). *مجله روان شناسی بالینی*، ۳ (۱۹)، ۶۹-۸۰.

قربانی، نرگس. (۱۳۹۰). *بررسی رابطه هوش هیجانی با مقیاس ارزیابی انطباق‌پذیری و همبستگی خانواده در سطح شهرستان فلاورجان*، پایان‌نامه جهت کارشناسی ارشد راهنمایی و مشاوره، دانشگاه آزاد واحد خمین شهر.

Barkham, M., Hardy, G. E., & Startup, M. (1996). The IIP-32: A short version of the Inventory of Interpersonal Problems. *British Journal of Clinical Psychology*, *35*(1), 21-35.

Biswas, H., & Sahoo, M. K. (2023). A study on psychiatric conditions in children with school refusal-A clinic based study. *Journal of family medicine and primary care*, *12*(1), 160-164.

Carbone, A., & Assante del Leccese, R. (2023). The Methodology of Psychological Clinical Intervention in School Settings: Case Studies with Students with Special Emotional and Educational Needs. *Education Sciences*, *13*(5), 463.

Chockalingam, M., Skinner, K., Melvin, G., & Yap, M. B. (2023). Modifiable parent factors associated with child and adolescent school refusal: a systematic review. Child Psychiatry & Human Development, 54(5), 1459-1475.

Dadomo, H., Salvato, G., Lapomarda, G., Ciftci, Z., Messina, I., & Grecucci, A. (2022). Structural features predict sexual trauma and interpersonal problems in borderline personality disorder but not in controls: A multi-voxel pattern analysis. *Frontiers in Human Neuroscience*, *16*, 773593.

Eklund, K., Burns, M. K., Oyen, K., DeMarchena, S., & McCollom, E. M. (2022). Addressing chronic absenteeism in schools: A meta-analysis of evidence-based interventions. School Psychology Review, 51(1), 95-111.

Gonzálvez, C., Kearney, C. A., Jiménez-Ayala, C. E., Sanmartín, R., Vicent, M., Inglés, C. J., & García-Fernández, J. M. (2018). Functional profiles of school refusal behavior and their relationship with depression, anxiety, and stress. *Psychiatry research*, *269*, 140-144.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

Havik, T., & Ingul, J. M. (2021, September). How to understand school refusal. In *Frontiers in Education* (Vol. 6, p. 715177). Frontiers Media SA.

Jiang, C. (2022). The effect of family cohesion and adaptability on career choice self-efficacy of graduates: The mediating effect of State Anxiety. *Work*, *72*(3), 979-988.

Marin, C. E., Anderson, T., Lebowitz, E. R., & Silverman, W. K. (2019). Parental predictors of school attendance difficulties in children referred to an anxiety disorders clinic. European Journal of Education and Psychology, 12(1), 31-46.

Olson, D. (2011). FACES IV and the circumplex model: Validation study. *Journal of marital and family therapy*, *37*(1), 64-80.

Olson, D. H. (1994). Curvilinearity survives: the world is not flat.

Rafida, R., & Astuti, B. (2024). The Effectiveness of Social Skills Training in Improving Students' Interpersonal Communication. *Psympathic: Jurnal Ilmiah Psikologi*, *11*(1), 33-44.

Sciberas, C., & Fournier, M. A. (2024). Personality and Lifetime Need Frustration: A Person-Centered Perspective on Interpersonal Problems and Personality Pathology. *Social Psychological and Personality Science*, *15*(6), 702-717.

Solbakken, O. A., Ebrahimi, O. V., Hoffart, A., Monsen, J. T., & Johnson, S. U. (2023). Emotion regulation difficulties and interpersonal problems during the COVID-19 pandemic: predicting anxiety and depression. *Psychological medicine*, *53*(5), 2181-2185.

Spitz, A., & Steinhausen, H. C. (2023). Development of Family Adaptability and Cohesion from Adolescence to Young Adulthood and Associations with Parental Behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 1-10.

Ulaş, S., & Seçer, İ. (2024). A systematic review of school refusal. *Current Psychology*, 1-16, 19407-19422. https://link.springer.com/article/10.1007/s12144-024-05742-x

Wei, Y., Shi, Y., MacLeod, J., & Yang, H. H. (2022). Exploring the factors that influence college students' academic self-efficacy in blended learning: a study from the personal, interpersonal, and environmental perspectives. *SAGE Open*, *12*(2), 21582440221104815.

Yunhui, D., & Hong, Y. (2023). A Research on the Relationship between Family Cohesion and Adaptability and Social Anxiety of College Students. *Journal of Dali University*, *7*(11), 98.

Zerach, G., & Gordon-Shalev, T. (2023). Distress tolerance, family cohesion and adaptability, and posttraumatic stress symptoms among combat veterans and their parents. *Family Relations*.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

Investigating the mediating role of adaptability and family cohesion in the relationship between the quality of social relationships and school phobia

Mohamad Khaledian*[۱], Maryam Mahdiaraqi[۲] and Soraya Khodadadi[۳]

Abstract

School phobia is one of the main problems of elementary school students, and the present study was conducted with the understanding of this issue with the aim of investigating the mediating role of adaptability and family cohesion in the relationship between the quality of social relationships and school phobia of second-year elementary school students. This study was a descriptive-correlational research and structural equation modeling. The statistical population of this study included all second-year elementary school students in Javanroud city who were studying in the Javanroud city education complex in the academic year 2024-2025. Among these individuals, 210 people were selected using the available sampling method. The data required for the study were the Philips School Fear Questionnaire (1987), the Quality of Social Relationships by Barkham et al. (1996), and the Adaptability and Family Cohesion Questionnaire (2011). The resulting data were analyzed using SMART PLS software. The results showed that the conceptual model of school phobia based on the quality of social relationships mediated by adaptability and family cohesion has a good fit. The results also showed that the quality of social relationships and adaptability and family cohesion have a significant direct role in school phobia ($P<0.01$). Based on the aforementioned findings, it can be said that students' school phobia is influenced by interpersonal factors such as the quality of social relationships and family factors such as adaptability and family cohesion, and in order to solve the problems related to school phobia among the aforementioned students, all of these factors should be considered.

Keywords: Family adaptability, family cohesion, quality of social relationships, school phobia.

۱. Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran.
۲. Assistant Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran
۳. Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]